

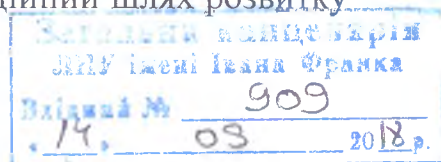
ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційну роботу
Гринькевич Ольги Степанівни
«Управління конкурентоспроможністю вищої освіти України
(методологія аналізу і системи моніторингу)»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним
господарством

1. Актуальність теми дослідження.

Сучасний розвиток вищої освіти неупинно демонструє зростаючі темпи перетворення інформації, знань та інновацій у стратегічний ресурс національної економіки. Система вищої освіти перебуває у процесі постійної трансформації, а висока якість освітніх послуг можлива лише за умови формування у державі ефективних інститутів функціонування та управління. Вища освіта стає важливим суспільним інститутом, фундаментальними завданнями якої впродовж усієї історії людства є формування наукових ідей, підготовка висококваліфікованих кадрів у всіх сферах суспільного життя та формування моральних цінностей.

Українська університетська освіта повинна поєднувати професійну підготовку з проведенням пріоритетних наукових досліджень і розробок, адже ефективність системи вищої освіти насамперед залежить від упровадження в освітній процес унікальних, інноваційних та креативних винаходів чи розробок. Тісна співпраця між освітніми та науковими установами забезпечить: по-перше, зростаючий попит на освітні і наукові продукти та послуги з боку національної економіки; по-друге, залучення бізнес-партнерів в освітньо-науковий процес; по-третє, міжнародну конкурентоспроможність і престиж випускників українських закладів вищої освіти.

У сучасній науковій науці залишаються недостатньо розробленими питання щодо пошуку ефективної моделі управління вищою освітою як важливим суспільним інститутом. Україна як держава повинна переосмислити значущість освіти, особливо в умовах переходу на інноваційний шлях розвитку

і побудови високоефективної та конкурентоспроможної економіки. Адже, за словами фундатора національної науки В.І. Вернадського, спасіння України – у розвитку освіти та наукових знань, що виступають умовою не лише суспільного прогресу, а й саморефлексії, стабільності в державі, її національної безпеки.

Обґрунтування практичних рекомендацій з питань формування дієвого механізму функціонування системи вищої освіти, побудова й реалізація моделі аналізу та моніторингу конкурентоспроможності вищої освіти, напрацювання стратегічних пріоритетів підвищення престижу вітчизняної освіти актуалізують тему наукового дослідження. У дисертаційній роботі розроблено теоретико-методологічні та науково-методичні підходи до управління конкурентоспроможністю вітчизняної системи вищої освіти, розвинуто методологічні засади і прикладні моделі аналізу якості вищої освіти на інституційному та національному рівнях управління.

2. Зв'язок теми дисертаційної роботи з державними та галузевими науковими програмами і темами.

Наукові результати, теоретичні положення та висновки дисертаційної роботи було використано під час виконання низки науково-дослідних робіт:

- «Методологія формування і використання статистичної бази даних і метаданих у регіональному управлінні» (Львівський національний університет імені Івана Франка), у межах якої автором розроблено методіку моніторингу конкурентоспроможності системи вищої освіти України та її регіонів з обґрунтуванням відповідної структури бази даних і джерел інформації (реєстраційний номер 0116U001642);

- «Соціокультурологічні наслідки міграційних процесів» (Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України), в якій автором запропоновано методологічні підходи до інституційного аналізу процесів інтернаціоналізації вищої освіти (у рамках програми наукових досліджень НАН України «Модернізація українського суспільства і економіки в контексті викликів ХХІ століття», реєстраційний номер 277);

- «Структурні зміни прикордонних ринків праці у координатах соціальної та економічної ефективності», внесок автора полягає у проведенні факторного аналізу процесів освітньої мобільності в прикордонних регіонах України і Польщі (у рамках програми наукових досліджень НАН України «Економічна ефективність vs соціальна справедливість: пріоритети розвитку України на етапі подолання кризи», реєстраційний номер 0116U00774);

- «Оцінка та прогноз потреби в кадрах для підприємств Львівської області», у рамках якої автором запропоновано методику прогнозування потреби у фахівцях для формування регіонального та державного замовлення на їх підготовку (госпдоговірна науково-дослідна робота, реєстраційний номер 627);

- «Моніторинг реалізації інтелектуального потенціалу випускників ЗПТО і ЗВО прикордонного регіону: соціальне партнерство, державне та регіональне замовлення», в якому автором узагальнено зарубіжний досвід моніторингу працевлаштування випускників ЗВО (науковий проект, виконаний за підтримки Європейського Союзу, реєстраційний номер 1-10-761).

3. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень дисертації.

Наукові положення, висновки та рекомендації, що виносяться на захист, мають достатній ступінь обґрунтованості, сформульовані мета і завдання, простежується їх узгодженість із предметом та об'єктом дослідження.

Структурна декомпозиція дисертаційної роботи є логічною, її побудова визначена метою і є комплексом послідовних розробок теоретичних положень, методичних й організаційних підходів та практичних рекомендацій щодо побудови системи моніторингу й обґрунтування напрямів підвищення конкурентоспроможності системи вищої освіти України в умовах інтеграції в глобальний освітній і науковий простір.

Наукові положення, висновки і рекомендації, що наводяться у дисертації, обґрунтовані та достовірні, отримані автором самостійно. Вони базуються на

нових теоретико-методологічних підходах та великих обсягах статистичної інформації. Повнотою викладу характеризуються результати дисертації не лише у наукових фахових виданнях, а й в іноземних авторитетних журналах.

Вірогідність отриманих у дисертаційній роботі результатів та їхня повнота підтверджується результатами опрацювання значної кількості використаних джерел, оброблення статистичних даних, верифікацією розробок, апробацією результатів дослідження, про що свідчать представлені у дисертаційній роботі документи.

Викладені у дисертаційній роботі О.С. Гринькевич пропозиції та рекомендації характеризуються завершеністю, логічністю та послідовністю.

Логіка дослідження, використання сукупності загальнонаукових та спеціальних методів та прийомів дослідження, всі види апробації результатів наукової роботи, результати аналізу змісту дисертаційної роботи дозволяють зробити висновок про достатню аргументованість та достовірність положень, висновків та рекомендацій дисертаційної роботи.

4. Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

У науковій роботі сформовано сукупність теоретико-методологічних положень і рекомендацій, які характеризуються науковою новизною, є слушними, заслуговують всебічної підтримки та свідчать про конкретний особистий внесок автора у розвиток теорії та практики управління конкурентоспроможністю вищої освіти. Варто зауважити, що усі пункти наукової новизни відповідають паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Наукові результати дисертаційної роботи, які містять елементи наукової новизни, полягають у такому:

1. Вагомим доробком автора є розширення поняттєвого апарату дослідження конкурентоспроможності вищої освіти шляхом тлумачення конкурентоспроможності системи вищої освіти не лише як сукупності

формальних та неформальних інститутів із забезпечення визначальної ролі знань у самовдосконаленні, їх засвоєнні та генерації нових, а й як функції трьох змінних – якості освіти, соціальної відповідальності та економічної ефективності, що виступають критеріями аналізу в управлінні конкурентоспроможністю системи вищої освіти на усіх рівнях її функціонування та розвитку.

2. Автор розробила концептуальну модель інституційного аналізу в управлінні конкурентоспроможністю системи вищої освіти (с. 107-110) з урахуванням інтересів різних груп стейкхолдерів, які визначають попит на освітні послуги (продукти), провайдерів, що відповідають за якість та ефективність відповідних процесів і результатів та продуктів системи вищої освіти як результатів діяльності освітніх провайдерів; обґрунтувала взаємозв'язок між суб'єктами й об'єктами аналізу конкурентоспроможності у системі вищої освіти та визначила інституційну архітектуру системи вищої освіти (с. 78-95).

3. Удосконалено методичний інструментарій та прикладні моделі управління якістю та ефективністю вищої освіти, зокрема апробовано методику використання контрольних карт з метою реалізації задач внутрішнього забезпечення якості освіти (с. 160-165); запропоновано методику аналізу економічної ефективності вищої освіти на макрорівні, що ґрунтується на оцінюванні людських, фінансових та інших втрат, пов'язаних з неефективним використанням потенціалу системи вищої освіти (с. 215-217); розроблено логіко-структурну схему аналізу економічної ефективності вищої освіти за критеріями результативності, продуктивності та диференціації доходів.

4. Заслуговують на увагу розроблені науково-методичні засади моніторингу кар'єри випускників в управлінні конкурентоспроможністю системи вищої освіти та механізми його реалізації в рамках здійснення проектів регіонального розвитку.

5. Безперечною новизною автора є розробка програмно-методологічних й організаційних засад системи моніторингу конкурентоспроможності системи вищої освіти України, що дало змогу обґрунтувати стратегічні пріоритети

підвищення конкурентоспроможності системи вищої освіти України; окреслено напрями удосконалення механізму державного замовлення на підготовку фахівців з урахуванням трьох ключових пріоритетів – захист інтересів національної безпеки та оборони, дотримання стратегічних пріоритетів розвитку національної економіки у неринковому секторі та задоволення потреб у фахівцях ринкового сектору економіки (с. 392-401).

6. Вагомим новим науковим здобутком дисертанта є розробка методики моніторингу конкурентоспроможності системи вищої освіти України та її регіонів, спрямована на оцінку та аналіз ефективності національної і регіональної політики у вищій освіті, обґрунтування напрямів їх удосконалення на підставі інформаційно-аналітичних даних моніторингу. З метою комплексної оцінки та порівняльного аналізу конкурентоспроможності системи вищої освіти України та її регіонів розраховано інтегральний індекс конкурентоспроможності системи вищої освіти за критеріями якості, соціальної відповідальності та економічної ефективності (с. 417-435).

7. Автором запропоновано методологічні основи аналізу процесів інтернаціоналізації вищої освіти, що дозволило обґрунтувати актуальність розробки в Україні довготермінових програм інтернаціоналізації, їх типову структуру, виявити можливості та загрози, пов'язані з процесами міжнародної освітньої мобільності, а також ініціювати створення інформаційної бази даних про українських студентів, викладачів і дослідників за кордоном з метою налагодження та підтримки соціальних контактів з українською молоддю, актуалізації процесів реєміграції загалом (с. 350-367).

5. Повнота викладу основних результатів дисертаційної роботи в наукових фахових виданнях.

Результати дисертаційної роботи, висновки та рекомендації знайшли відображення у вітчизняних та іноземних наукових виданнях. Основні наукові результати опубліковано в 65 наукових працях загальним обсягом 69,34 д.а., що належить безпосередньо автору, у тому числі у двох індивідуальних та

чотирьох колективних монографіях, двох навчальних посібниках, 25 статтях у наукових фахових виданнях України, з них 10 включені до міжнародних наукометричних баз даних, 5 – у зарубіжних виданнях; 24 публікації за результатами участі у науково-практичних конференціях; 3 наукові праці додатково відображають наукові результати дисертації.

Кількість наукових праць за темою дисертаційної роботи та повнота відображення положень роботи у таких працях відповідають чинним вимогам щодо публікації результатів дослідження для дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук.

Ознайомлення з публікаціями дозволяє стверджувати, що в них висвітлені основні положення наукового дослідження, проведеного О.С. Гринькевич. Основні методологічні засади, наукові розробки і результати дослідження доповідалися й отримали позитивну оцінку на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

В авторефераті дисертації розкрито актуальність обраної теми, наукову новизну розробок, висновки та рекомендації автора. Він є ідентичним дисертації за структурою та змістом, та не містить інформації, яка відсутня у дисертаційній роботі.

6. Значення дослідження для науки і практики, перспективи використання його результатів.

Основні наукові положення дисертаційної роботи доведено до рівня практичних рекомендацій і методичних напрацювань, що в комплексі формують підґрунтя для розроблення та впровадження у практичну діяльність.

Переважна більшість сформульованих у роботі науково-практичних рекомендацій є обґрунтованими та знайшли практичне застосування у роботі окремих установ, що підтверджується відповідними документами. Зокрема, наукові результати дисертації були використані в діяльності: Інституту освітньої аналітики МОН України – апробовано методику моніторингу конкурентоспроможності вищої освіти України в удосконаленні інформаційно-

аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень з питань підвищення конкурентоспроможності системи вищої освіти України (довідка № 0414/139 від 29.03.2018 р.); Комітету з питань європейської інтеграції Верховної Ради України – використано матеріали науково-аналітичних записок «Можливості та ризики транскордонного співробітництва в умовах розвитку глобального простору вищої освіти (на прикладі України та Польщі)» та «Євроінтеграційні проблеми розвитку транскордонного простору України: соціально-економічний контекст» у підготовці законопроекту Закону про ратифікацію Угоди про співробітництво між Україною та Європейською організацією з питань юстиції (довідка № 04-17/16-30 (19528) від 27.01.2017 р.), і в опрацюванні законопроекту України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України стосовно розвитку транскордонного співробітництва» (довідка № 04-17/16-29(19520) від 27.01.2017 р.); Департаменту освіти і науки та Департаменту економічної політики Львівської облдержадміністрації – застосовано методику прогнозування потреби у кадрах для формування регіонального замовлення на їх підготовку на період 2017-2020 років (довідки від 12.07.2017 р. № 05-09/2543 і № 1-3045 відповідно); Департаменту економічної політики Львівської облдержадміністрації – використано ідею моніторингу працевлаштування випускників закладів вищої і професійної освіти та обґрунтування ефективності його проведення у реалізації у 2018-2020 роках за кошти державного бюджету, отриманих від Європейського Союзу, проекту «Моніторинг реалізації інтелектуального потенціалу випускників ЗПТО і ЗВО прикордонного регіону: соціальне партнерство, державне і регіональне замовлення» (довідка № 1-10-761 від 26.03.2018 р.); Волинської обласної ради використано результати моніторингу конкурентоспроможності СВО України та її регіонів у розробці Стратегії економічного і соціального розвитку Волинської області на період до 2028 року, а також програмі соціального розвитку області у 2019-2020 роках (довідка № 1080/36/2-18 від 07.06.2018 р.).

7. Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи.

Відзначаючи високий рівень науково-прикладного значення та переконливість теоретичних, аналітичних і методичних положень дисертації Гринькевич О.С., змістовність і логіку викладення матеріалів дослідження, не можна водночас залишити поза увагою окремі дискусійні положення:

1. У дослідженні автор виділяє кілька об'єктів управління, як от, *управління вищою освітою, управління конкурентоспроможністю, управління системою вищої освіти, управління якістю вищої освіти*, при цьому чітко не простежується об'єкт аналізу, оскільки згадані словосполучення використовуються і в якості критеріїв, і в якості завдань. Варто було би конкретизувати та розмежувати ці поняття.

2. Рішучими вважаємо кроки автора щодо використання неусталеної термінології з досліджуваної проблематики. Так, поняття «провайдер», «стейкхолдер» відсутні у тексті ЗУ «Про вищу освіту», зокрема у статті 1. Основні терміни та їх визначення, що, безумовно, свідчить про авангардний характер проведеного дослідження. Однак, на нашу думку, використання іншомовних слів у професійній лексиці, з одного боку, збагачує наш словниковий запас, а з іншого – мимоволі нав'язує західні стереотипи та трансформується у загрозу національній безпеці у гуманітарній сфері.

3. На с. 76-77 дисертаційної роботи автор подає сутність конкурентоспроможності системи вищої освіти у вузькому та широкому розумінні. Потребує додаткової аргументації позиція дисертанта стосовно представлення досліджуваного поняття як функції трьох основних змінних – якості, соціальної відповідальності та економічної ефективності.

4. У переліку показників, які пропонує автор для аналізу конкурентоспроможності системи вищої освіти України, має місце дублювання деяких індикаторів, а саме, показник «Рівень працевлаштування випускників ЗВО регіону/країни (загалом і за фахом)» у табл. 2.5 на с. 142-143 в оцінюванні якості системи вищої освіти та аналогічний індикатор у таблиці В.6 додатку В (с. 547) – в аналізі економічної ефективності освіти.

5. На рис. 5.1. «Основні складові механізму формування і розміщення державного замовлення на підготовку фахівців» (с. 392) наведено такі структурні елементи механізму, як нормативно-правова база, фінансове забезпечення, організаційні структури, інформаційно-аналітична підтримка. Такий підхід автора є цілком правомірним, однак, дисертаційна робота більше виграла б у тому плані, якщо б автор продемонстрував взаємозв'язки між окремими складовими та їхній вплив на процеси формування і реалізації держзамовлення на підготовку фахівців.

6. При розрахунку інтегрального індексу конкурентоспроможності системи вищої освіти (рис. 5.6, п.п. 5.4., с. 430) автору доцільно було би розширити множину об'єктів вимірювання такими параметрами, як: у розрізі субіндекса якості системи вищої освіти – *академічна мобільність студентів*; субіндекса соціальної справедливості – *ступінь відповідальності науково-педагогічного працівника за якість викладання, ступінь відповідальності здобувача вищої освіти за сумлінність у навчанні*; субіндекса економічної ефективності – *співвідношення доходу до витрат на підготовку одного здобувача вищої освіти*. Вважаємо, що наведені виміри дозволили б ґрунтовніше проаналізувати конкурентоспроможність системи вищої освіти на рівні окремого закладу вищої освіти, регіону чи держави в цілому.

7. У п'ятому розділі дисертації автор обґрунтовано визначає основні напрями удосконалення механізму державного замовлення на підготовку фахівців, систематизуючи їх за основними складовими такого механізму (с. 392-401). У зв'язку з цим для підсилення аргументованості сформульованих висновків автору в аналітичній частині роботи доцільно було б, на нашу думку, більше уваги приділити показникам виконання державного замовлення на підготовку фахівців у розрізі галузей знань і замовників.

Однак, висловлені критичні зауваження і дискусійні положення не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації та не знижують наукової й практичної значущості роботи.

8. Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам.

Дисертація Гринькевич Ольги Степанівни є завершеним самостійним дослідженням актуальної науково-прикладної проблеми. Робота містить всі необхідні елементи наукового аналізу, є результатом самостійного дослідження, в якому отримано нові науково-обґрунтовані теоретико-методологічні та практичні результати, що мають важливе значення для вітчизняної економіки та науки.

Наведені в роботі наукові положення та одержані наукові результати є авторським рішенням з обґрунтування теоретико-методологічних підходів та розробки науково-прикладних рекомендацій щодо управління конкурентоспроможності системи вищої освіти країни в частині її аналізу, побудови систем моніторингу, прогнозування й обґрунтування стратегічних напрямів підвищення конкурентоспроможності системи вищої освіти України..

Логіко-структурна побудова дисертаційної роботи демонструє володіння автором методологією наукового дослідження, забезпечує доступність сприйняття викладеного матеріалу. Усі положення, винесені на захист, містять наукову новизну.

Тематика проведеного дослідження є актуальною і відповідає пріоритетним напрямам державної політики України в сучасних умовах ринкового господарювання. Тема та зміст дисертаційної роботи відповідають таким положенням паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством: «Структура національної економіки, структурна політика та механізм її реалізації», «Теорія та практика прогнозування та макроекономічне планування в системі державного управління національною економікою, окремих сфер і галузей», «Організаційні форми, структура та завдання органів державного управління економікою»; «Стратегія економічного розвитку (стратегія макроекономічного розвитку, стратегічне планування розвитку окремих макроекономічних процесів: науково-технічний прогрес, інвестиції, інновації тощо».

За своїм змістом, актуальністю, повнотою вирішення поставлених завдань та практичним значенням дисертаційна робота відповідає вимогам МОН України до докторських дисертацій, що містяться у п.п. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року (зі змінами і доповненнями), а її автор – Гринькевич Ольга Степанівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, доцент,
декан факультету управління та економічної безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ

І. О. Ревак

